

UDK 811.163.6'367.628

Irena Stramljič Breznik

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

MEDMET KOT BESEDNA VRSTA V SLOVNIČNIH OPISIH SLOVENSKEGA JEZIKA

Prispevek na časovni osi 1584–2000 predstavlja raznoliko gradivno in tipološko delitev medmetov kot samostojne besedne vrste v najvidnejših slovnica slovenskega jezika ter ugotavlja, da ju pogojujeta v terminih izražena dva temeljna koncepta, tj. skladenjskofunkcijski in pragmatični.

Ključne besede: slovenske slovnice, terminologija, medmet

The article presents various descriptive and typological categorizations of interjections as an independent part of speech in major Slovene grammars published between 1584 and 2000. It comes to the conclusion that the terminology used in the treatment of interjections reflects two different concepts, i.e., the syntactic-functional and the pragmatic one.

Keywords: Slovene grammars, terminology, interjection

1 Uvod

1.1 Bera slovníc slovenskega jezika od začetkov knjižne tradicije (1584) je obsežna, hkrati pa zelo heterogena (WEISS 1998: 78, ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ 1999: 245–60;). Raznolikost izhaja iz: (a) uporabe metajezika (latinščina, nemščina, italijanščina, slovenščina ali celo kombinacija dveh ali več jezikov; (b) predvidenega uporabnika (slovnice za tujce, ki se učijo slovenščine, ali slovnice za rojene govorce in tudi tujejezične uporabnike; (c) in nenazadnje raznolikost slovníc slovenskega jezika izhaja tudi iz uporabljenih črkopisov (gotica, bohoričica, dajničica, metelčica, gajica oz. latinica).

1.2 V pričujočem kronološkem pregledu (1584–2000) najvidnejših jezikovnodidaktičnih, normativnih ali znanstvenih slovníc slovenskega jezika nas bo zanimalo, kako so bili med besednimi vrstami opisani medmeti. Pozorni bomo zlasti na njihovo poimenovanje, saj je terminološki vidik zanimiv ne samo za raziskovanje kontinuitete v nastajanju sodobnega slovniškega izrazja (Rotar 1958/59, Stramljič Breznik 1996, Toporišič 1996, Stramljič Breznik 1998/99, Ahačič 2007b), ampak tudi za uzaveščanje kognitivnih procesov pri oblikovanju metazmožnosti slovenskega jezika.

2 Medmeti v najpomembnejših slovnicaх slovenskega jezika od 16. do 21. stoletja

2.1 V časovnem sosledju izdanih slovníc bosta predstavljena terminološki in tipološki opis medmetne besedne vrste, ponazorjene z zanimivimi in raznolikimi primeri.

2.2 Za **BOHORIČEVO** (1584: 166) kratko poglavje o medmetu (*interiectio*) je ugotovljeno (АНАЧИЋ 2007: 164), da je posneto po Melanchtonovi slovnici tako natančno, da je celo težko ločiti, kaj je mišljeno kot slovenski in kaj kot latinski medmet. Po Toporišičevem prevodu (TOPORIŠIČ 1987:190) pa Bohorič navaja čudilne (npr. *zhudu, vidifh vidifh* papae); grozilne (*ve*), bolečinske (*ah*); utiševalne (*ffft*); smejalne (*ha ha he*) ter jadikovalne in jokalne (*ove*).¹

2.3 **HIPOLITOV** (1715: 176) ponatis Bohoričeve slovnice je v tem poglavju ostal nespremenjen, medtem ko so medmeti (*Interjeksionen*) v ponatisu **koroških jezuitov** (1758: 144) obravnavani z vidika vezljivosti. Medmeti, ki se vežejo z dativom, so ponazorjeni z zgledi (*ai meni kakou je bil, vé tvóji glávi*); z genitivom se veže *ah* (*ah té fovráshne shlahte*); ó se v latinščini veže včasih z nominativom, vokativom ali akuzativom, v slovenščini tudi z genitivom (*ó vi frezhni, ó frezhnih kmetizhou*).

2.4 Med prve, ki je medmet skušal izraziti tudi s slovensko besedno zvezo, sodi zagotovo **POHLIN** (1768: 95–98), saj je šesto poglavje, z naslovom *Von den Zwischenwörtern*, podnaslovil kot *od v' mejs poftavleneh beffedy*. O raznolikih tipih medmetov se je razpisal na dobrih treh straneh (POHLIN 1768 v Stabej 2003: 257–258) z ugotovitvijo, da se mešajo med dele povedi in kažejo čustvene vzgibe, kot npr.: *gorje! Buh pomagej!* Njihov popis je s primeri uredil v naslednje skupine, ki izražajo kaj: (1) Hambajočega 'posmehljivega' (*O pozh en lep ovzhje pastir, katiremu je volk ime! Pozh en fletne zhlovek ked hudizh. O kajfen lube spremluvavz en Werzh. Hah! jah!*). (2) Prečspokajočega (*Poberi se. strani. S' poti. Prezh s' tabo potepuh. Hodi! pojdi odtod. Zukej! vonkej. Hojsa.*). (3) Veselečega (*Hajsasa, hopsasa, jujuju, dobre vole. Oja, joha, hujah, vefelle!*). (4) Boječega (*Oh, oh, ach. Kaj bo s' mano. Kaj bo, kaj bo.*). (5) Posmehujejočega (*Ha ha ha, hi hi hi, he he he.*). (6) Hvalejočega (*Dobru, dobru, praf, praf. Blogger tebi.*). (7) Kihajočega (*Tshi, tshi, khi, Buh pomagej. Buh lonej.*). (8) Kličejočega (*O! ovbe, pomagajte, pomagajte. Gospud, na pomagaje, na pomagaje. Hej, hem! Pst, zst, semkej. Hojsa! shlishete.*). (9) Zdihujejočega (*Oh, oh, ach, ach. Oh he, gorje, ovbe. O moj Buh! Ove, jov, prejov. Jomini! prejomini! aeiou!*). (10) Na movk (*St, fht, pst. Tihu, movzhi.*). (11) Žalujejočega (*Oh, oh, jojmenes, jojmeni, gorje meni. Jaj!*). (12) Žugajočega (*No, no. Le zhakej. Gorje tebi, Buh tebi pomagej. Jest tebi povem, de tebe bom!*). (13) Gnusečega (*Fejte bodi! Fej sram te bodi! Al tebe ni nezh sram?*). (14) Čudejočega (*A! aj aj! polej! zhudu! O le poglej! glejte! poglejte! Shirzejte na glavo! Dete konzhejte! kolte! kolte!*). (15) Jokajočega (*Jiith! ih! ih! ih! oh oh! gorje! O vej, inu joj! Bogu se usmili.*). (16) Zuperrekočega (*Tsevede! ja! kajpakde!*

¹ Pri zapisu je uporabljen vnašalni sistem ZRCola <<http://ZRCola.zrc-sazu.si>>, ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani <<http://www.zrc-sazu.si>> razvil Peter Weiss.

ja! kajshe! Zhes ramo. Aj norze! Ake be jest aboten bil. Dete! Ja.) (17) Jeznega (*O nasrezha. O flude nasrezhne! Ti kervave tat! Kaj uraga je tu? O nasrezhna kust.*) in (18) Nazajderžečega (*Bo! boha! stoj! pozhasu!*).

Medmeti so večinoma nepregibni, vendar se dogaja, da včasih ob njih stoji beseda, ki jo je zaradi njih treba pregibati, kot npr.: *gorje meni! bloger tebi, bloger jest, o mene naumno, o nadlofni zhasi, o sprebernenu faderfhanje*.

V drugi izdaji slovnice (POHLIN 1783: 103–04) je medmete postavil v sedmo poglavje, ki je tudi bistveno krajše, saj je skromnejše tako glede raznolikih vrst kot primerov.

Ohranja enak začetek poglavja kot v prvi izdaji, tj. da se medmeti mešajo med dele povedi in da kažejo čustvene vzgibe, a ohrani le primer: *gorje!* Nato pa nadaljuje, da je takih medmetov več vrst in ob tem navede le šest skupin. Izražajo lahko kaj: (1) Spodbujajočega (*Alla! hola!*). (2) Posmehujočega (*kajfen lep zhlovek, ked hudizh. En lube varh en wérizh.*). (3) Odganjajočega (*zukej! poberi se! odftavi sè*). (4) Veselega (*Hajsasa! hopsasa! dobre vole!*). (5) Žalujejočega (*Oh! ovbe! jojmènés!*). (6) Kličejočega (*Pst! hojsa! na pomagaje!*).

Predstavitev zaključuje z mislijo, da se s posameznimi medmeti da veliko povedati, včasih celo več kot z mnogimi drugimi besedami. Z njimi izražamo svoja čustva oz. duševna stanja. S svojimi pomeni so praviloma zelo zapleteni, filozofski izrazi, ki jih manj izkušen začetnik težko dojame in so v dejanski jezikovni rabi malo koristni.² Medmeti so deli govora, zato so pogosto njegov zaključni del, kot npr.: *Gorje meni! blòger tebi! o jeft naumna fivar! o mene uwogega sromaka!*

2.5 Poglavje z naslovom *Von den Zwischenwörtern* je v **GUTSMANOV** slovnici (GUTSMAN 1777: 124–25) namenjeno medmetom. Razloži, da so to kratke besede, velikokrat samo glas ali zvok, s katerimi izrazimo svoja čustva. Sem ter tja so kot razpoloženje govorečega vpleteni v dele besedila. So nepregibna besedna vrsta, ob sebi pa velikokrat zahtevajo besedo v pregibni obliki, npr. *Joh tebi! o she vafs! ai she mojo glavo! Blagur vam!*

Med najpogosteje rabljenimi našteje naslednje, ne da bi jih pomensko razvrščal (*A! ai! jei! hoi hoi! kai she! lei! leite! oja! pezh zhudu!; Ai date! ei hudir! date sherdei! sherdei kete! sherdei! ventei! date ventei! sherdana kosa!; Ja, pezh, ja ja, oja, kai pak, kaku pak, kai tai, kaku tai, mari drugazhi, mari kar; Ah! o! oi oi! oube! jome-ne! prejome-ne! jemene! joh! ve! gorje, oh jei!; Haida, haida prezh, Hoi/sha! Hoi/fafa! hopfafa! juju! Fui te bodi; Kaile koli, kila kala, kvantanje; Ai norze! slodei norze! slomik norze! norzhovje!* Zasmehovanju ali podkrepitvi pa po njegovi presoji služijo: *Ja ja, no no, ti pezh ti, ja li*). Nekateri so enaki celo nemškemu medmetom (*ha, he, hei, ft, pft, fht*), obstaja pa nekaj takih, ki pomenijo kletev in preklinjanje in se jih v splošni rabi hitro naučimo.

2.6 Zagajškova dvojezična slovnica (ZAGAJŠEK 1791: 210–213) set. i. v *mesbesedam*, kot imenuje medmete, posveča v sedmem poglavju. Po Ramovševi oceni (RAMOVŠ 1971: 213–50) gre za vernega Pohlinovega učenca, ki mu je sledil tudi v grafičnih zadevah, le da je bil še manj kritičen kot njegov vzornik. Po obsegu skupin kaže, da

² Pohlin ima tu nedvomno v mislih tiste, ki se slovenščine šele učijo.

mu je bila bližja Pohlinova druga izdaja slovnice, samosvoj pa je bil v tvorbi kalkiranih izrazov (*gorzbudijoč, pročitirajoč*). Zanimiva je njegova definicija, da »Ena v'mesbeseda je, katera bode v' enu govornjenne noter v'meshena fa tu fnotreinnu sarzhnu zhuttenje na fnannje vundati. Taksnih v'mesbesed je mnoga sorta namrezh«: (1) Gorzbudijoče, kokar (*gor gor! dobre volle! alla alla! holla holla! holla zharstvu! alla alla zharzhnu haidi haidi! hodi hodi! barsh barsh! hitru hitru! bolle bolle*). (2) Posmihajoče, kokar (*o kai fa enu lepu lizze! en fvesti varh en werizh! ty pazh ty! nono! jaja!*). (3) Pročitirajoče, kokar (*prozh! werfhi! stranni! poberru se! v'genni se; na stranni! bosh shol! gresh! zuk! sy'shol! odstoppi!*). (4) Razveselijoče, kokar (*haisasa! hopsasa! dobre volle! juju! juhaha! jujupsa!*). (5) Žalujejoče, kokar (*av'be! o mene wov'giga srommaka! gorjei meni! gorjei nam! bloger tebi! dobru tebi! joimeni! inu prejoimeni.*). (6) Kličejoče, kokar (*hoisha! hopsasa! haisasa! juju! sherzajte! date sherzai! kai she le! glei glei! date vunder! ai ai! pazh zhudu! gleite gleite!*).

2.7 KOPITAR (1808: 383–84) se besednim vrstam posveča v drugem delu svoje slovnice, kjer podrobneje med drugimi (člen, samostalnik, pridevnik, števnik, zaimek, glagol, prislov, predlog, veznik) kot zadnjo besedno vrsto predstavi tudi medmete (*die Interjection oder Empfindungsandrücke*) in jih deli v naslednjih sedem skupin: (1) Izrazi veselja (*ju! ju! ju! juhej! hajfafa! hopsafa! hojâ! hujâ!*). (2) Izrazi žalosti/užalozščenosti (*âh! ôh! ô! jôj! o jôj! jôjmen! gorjê! gorjê meni! vé nu gorjê!*). (3) Izrazi občudovanja (*ô! ô! ôv!; tète! te te!; ni mógozhe!*). (4) Izrazi presenečenja (*ohô! hà! hahâ!*). (5) Izrazi spodbujanja (*âla! holla! nô! nû! nul! nuj! nujte!*). (6) Izrazi pozivanja k utišanju (*ft! bft!* (tudi zapoved molka); *ôj! ôjte!; zhâj!*). (7) Izrazi gnusenja (*pej! pfuj!; bà! bâh!* (zaničevalno)).

2.8 Poglavlje o Besedah **VODNIK** (1811: 9) začne takole: »Nafh jesik ima devet plemen befedi, ktire fo déli govornjenja ali pogovora. Te befede fo: Ime, Perlog, Nameftimé, Glágol, Delêshje, Predlôg, Narêzhje, Vés, Medmêt.« Medmete v slovenskem meta-jeziku predstavi takole (VODNIK 1811: 113–14): »Medméti fo befédize, s' ktirmi damo na snanje kakfhin obzhutik nafhe dufhe; fo glafi nafhah nótirnih obzhutkov, ktire med nafh govor vmeš metamo ali mézhemo; fo, de prav na tanko rezhem, ogláfi nafhiga obzhutenja. Tukaj imafh per naf navadne obzhutne ogláfe«: (1) Ogláf vefelja (*ju! ju ju! juhej, hajfafa! hopsafa! hojâ! hujâ!*). (2) Ogláf shalofti (*âh! ôh! ô! jôj! o jôj! jôjmen! gorjê! gorjê meni!*). (3) Ogláf sazhudenja (*ô! ô! ov! tète! ni mógozhe!*). (4) Ogláf sapásenja ali obnáglenja (*ohô! hà! hahâ!* (*sim te dobil, sim te vjél!*)). (5) Ogláf podbudênja (*âla! nô! nuj! nujte! li na noge!*). (6) Ogláf tihiga klizanja (*ft! bft!* *tudi molzhat* (velévanja)). (7) Ogláf gláfahiga klizanja (*ô! ôjte! zhâj!* (*daj sem.*) *nâ! najte!*). (8) Ogláf gnúfenja (*pej! (fej) bà! bâh!* (sanizhváje)).

2.9 Devet besednih vrst našteje tudi **ŠMIGOC** (1812: 6–7) in med njimi na zadnjem mestu medmet (*Empfindungswort*), ki izraža vsakokratno občutenje oz. razpoloženje (*jômene!* V samostojnem poglavju (ŠMIGOC 1812: 125) jih samo našteje, ne da bi poimenoval posamezno skupino, le tu in tam zapiše v oklepaju komentar: (*ju! ju! juhej* (vriskajoče); *hajfafa! hopsafa! hoja hujâ!*; *âh! oh! o! jôj! o jôj!* (tožeče); *jôjmen!*; *gorjê! gorjê mên!*; *ve, no gorjê!*; *ô, ô; tète! teté!*; *ni mógozhe, ne mógozhel!*; *oho! ha!*

hah!; ala! hoila!; no! nu! nul!; núj! nújte!; fi! bst!; oj! ojte!; zhaj!; pej! phi!; ba! báh! (zaničujoče).

2.10 DAJNKO (1824: 265–68) se v svoji nemško pisani slovnici v desetem poglavju posveti medmetu (*Von dem Zwischenwörte*). Navaja, da medmete delimo na izraze razpoloženja (občutenja) in poudarne členke. Izrazi občutenja so bile prve sestavine človeškega jezika. Sprva je človek izrazil svoja čustva z vzkliki veselja, bolečine, občudovanja, ali pa je posnemal tone, glasove ali šume predmetov, npr. *zvon, podperda*,³ *rega, kokot, somot*, so posnemanje oglašanja zvona, vpitja prepelice, oglašanja žabe, glasu petelina ali šumenja različnih predmetov.

Danes te besede poimenujejo samostojne predmete, na začetku pa so označevale nesamostojna dejanja teh predmetov. Medmeti občutenja so bili torej korenski glasovi samostalnikov in glagolov: *kokotačem*, to pomeni, vpijem kot kokoš, *somóčem*, povzročam šum, *copóčem*, povzročam učinek konjskega dira od *cópota* itd., in so očitna posnemanja zvokov ter tonov zunanjih predmetov.

Razpoloženjski medmeti izražajo občutenja in so v mnogih jezikih skoraj isti. Razvrščamo jih po njihovih pomenih tako, da izražajo: (1) Veselje (*ha! ha! ha! he! he! he! hi! hi! hi! ju! ju! ju! juhe! holala! hopsasa! hajsasa!*). (2) Žalost (*ah! aj! jaj! oj! nevóla!*). (3) Začudenje (*o! ohó! da te! ne mogouno.*). (4) Spodbujanje (*no! le da! no da pá! le! le!*). (5) Hvaljenje (*prav! dobro! to xe to!*). (6) Ponujanje (*na! nata! nate!*). (7) Dvom (*pre! te pre*). (8) Zapovedovanje tišine (*st! pst! he! s! st!*). (9) Zavračanje (*v' kraj s' tim!*). (9) Želja (*bár da bi!*). V opombi pa opozori, da sem spadajo tudi izrazi, s katerimi vabimo živali.

2.11 Interjekcionen je poglavje o medmetih naslovil **METELKO** (1825: 167–68) in mu namenil dve strani, prvo izhodišče predstavitve mu je bila oblika. Prvotni medmeti kot izrazi občutij ali razpoloženj so namreč lahko enozložni (*a! o! aj! aj aj aj! pa! ha! ha ha ha! ah! oh! fuj! fej! pfui! st! pst!*) dvozložni ali zloženi (*ovbe, hosa, hala, hejsa, hòpsasa, ihuhu! bome!*). Posebej izpostavlja tovrstne izraze: (1) Veselja (*ju! ju! ju! juhej, hàjsa! hàjsasa! hòpsa! hòpsasa! hojá! hujá!*). (2) Žalosti (*ah! oh! joj! o joj! jòjmene! ojemznzsta! gorje! gorje menz! gorje no gorje! okaj! ikaj! kaj ko bz! bé ko bz! paq réz! toré pravzm!*). (3) Čudenja (*ò! ó! òv! òvbe! dète! téte! te te! dète vndzr! né mogoue! plentaj ga! héntaj ga!*). (4) Presenečenja (*ohò! hà! hahà!*). (5) Spodbujanja (*àla! hala!; no! nú nul!; na! nata, nate! nate!; nuj! nujta, nujte! nujte!; nute! numo ga we!; Jèlz! jèlzta, jèlzte! jèlzte!* (pri vprašalnih povedih); *lej! glej! lejta, lejte! lejte!*). (6) Utišanja (*st! bst! pst!; òj! òjte!; qaj! qajta, qajte! qajte!; balz! balzta! balzte!* (vabni klic); *nžkár! nžkárzta! nžkarzte! nžkárzte!*). (7) Gnusa (*pej! pfuj!; bà! báh!* (zaničljivo). (8) Bolečine (*as! as as! ast!; os! ost!*).

Pozdravi *Bog daj! bz hotel Bog! Bog obvarz, Bog obarz! Bog pomagaj! pomøz te Bog, mozitz Bog! blagor vam! Bog povérnz! hvála Bogú! bodz ga Bog zahvalen! Bog te sprimz! vz bøøje ime!* (ampak *vbògajme datz*); *zè Bogam! Bog ga žívz, Bog ga ohranz!* in podobni izrazi kot: *lop na tla! smuk uez hrib! kosmata kapa! raná na vodz*; posnemanje naravnih zvokov: *pik, pak, pøk, rop, plesk, plosk, trèsk, biñ, bañ,*

³ Iztočnico *podprda*, razloženo kot 'prepelica', najdemo tudi še v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (1894/95).

fuk; piŋ piŋ, put put, ūba ūba za perutnino; *ps ps* za pse; *raŋ raŋ* za race; *paŋe paŋe* za svinje; *na lisuŋk na, na rŋmenŋk na, na mavra na* za konje, vole in krave tudi sodijo deloma v to skupino.

Metelko pa medmete obravnava tudi še v okviru pravil slovnične odvisnosti v besednih zvezah, saj le-ti ob sebi zahtevajo besede v določenem sklonu. Najpogosteje v imenovalniku, kjer je pridevnik v določni obliki: *o lubz brat! o dobrot! livz Bog! joj prevsmilena matz! ...*

Tudi v roditeljski: *joj menè! de je sestre! glej/lej moji h rók!*

Pri mnogih je oseba v dajalniku: *gorjè vam! blagor tebz! dobrót vam bodz! kóme tz je! Bog vam pomagaj! pomozz vam Bog! kaj menz mar!*

Za *na nata nate* (za *tè imate*) stojijo tožilniki: *nate ta trdz toler* (tolar); *lej, le in nuj* so pravzaprav kazalni členki: *lej ga, lej jo tam! lej ga! lej jo! kam grew? Le ga! nuj ga! nujte ga!*

2.12 MURKO medmetov (*die Empfindungswörter*) ni spregledal ne v prvi (1832: 121–22) ne v drugi (1843: 147–49) nemško pisani slovnici za tujce (*Empfindungswörter oder Interjectionen*), v kateri so slovenski zgledi zapisani že v gajici. Medmeti so mu izrazi naših občutij in odražajo: (1) Veselje (*ju! ju! ju! juhej!* (vriskanje); *hàjfa! hàjfa! hòpfa! hòpfa!; hòja! hùja*). (2) Užaloščenost (*àh! òh! ò! jòj! o jòj! jàj! o jàj!* (izrazi bolečine); *jòjmenè! jàjmenè!; gorjè! gorjè meni!; gorjè no gorjè! vé nu gorjè!; okaj! i kaj!; kaj ko bi! bé ko bi! bar da bi!; pàzh réf! toré právim!*); (3) Občudovanje (*ò! ò! òv! òvbe!; dè te! tè te! dète vonder!; ni mogòzhe!*). (4) Presenečenje (*ohò! hà! hahà!*). (5) Spodbujanje (*àla! hòla! hala! hola!; nò! nù! nu!; na! nata! naté! nate!; nuj! nujta! nujté! nujte!; jèli! jèlita! jèlida! jèlipa?; lej! glèj! lèjta! lèjte!*). (6) Pozive k utišanju (*ft! hft! pft!* (tudi zapoved molka); *ój! ójte!; zháj! (poglej! daj!) zhàjta! zhàjte!; bàli* (pridi), *bàlita! bàlite!* (pridite) tudi pri glasnem klicanju; *nikár! nikárita! nikár da! nikárite* (ne stori). (7) Gnus (*pèj! fèj! pfùj!; bà! bàh!* (zaničevalno). (8) Močne bolečine (*af! af af! of! oft!*).

V drugi izdaji definicijo nekoliko razširi v smislu, da se besede občutenja oz. medmeti imenujejo tisti glasovi, ki jih človek pove pri močnejšem občutenju. So nepregibni in so izločeni iz navadnega govorjenja. Števila teh medmetov se v nobenem jeziku ne da določiti. Zato navede po njegovi oceni najpogosteje zapisane, ki so enaki, kot v prvi izdaji slovnice.

2.13 Murščeva Kratka slovenska slovnica za prvence je druga slovensko pisana slovnica. Med besednimi vrstami kot zadnjo predstavi tudi medmet (MURŠEC 1847: 62): »Medmeti so besedice, s' kterimi damo na znanje kakši občutek naše duše. Se velijo medmeti, kér je med naš govor vmes metnemo t. j. veržemo. Takih glasov je čuda dosti. Naj bolj navadni so«:

(1) Oglasi začudenja (*oho! ha! haho! o! a! ev! ovbe! dè tè! tète! dète vonder! ni mogoče! Bogme!*). (2) Oglasi veselja (*ju! juju! juhej! hajs! hajsasa! hops! hopsasa! hoja! huja!*). (3) Oglasi žalosti (*ah! oh! o! joj! ojoj! jaj! o jaj! joj mene! joj meni! gorje! gorje meni! ve no gorje meni! o kaj! kaj ko bi! bar da bi! barem bi! pač res! Bog pomagaj! Zalibože!*). (4) Oglasi opomena (*ala! hola! no! nu! na! nata! naté! navam! nuj! nujta! nujte! jeli! jelida! jelipa! lej! glej! lejta! lejte! hop! hote!*). (5) Oglasi klica-

nja (*st! pst! bst! oj! ojte! čaj! čaj čaj! čajta! čajte! bali! balita! balite! nikar! nikar da! nikarta! nikarte! (bujža bujža!)*). (6) Oglasi pokrege (*fuj! fuj te bodi ! fej! pfuj! ba! bah!*). (7) Oglasi bolečine (*as! asas! os! ost*).

2.14 Malavašiču (MALAVAŠIČ 1849: 90–91) so medmeti besedice, »s kterimi damo kak čutljej svoje duše na znanje; glasi so tadaj našiga občutenja.« Izpostavi naslednje skupine: (1) Znaminja veselja (*ju! ju! ju!, juhaj! hojā! heja! hajsā! hajsasa! hopsa! hopsasa!*). (2) Žalosti (*ah! oh! joj! o joj! jojmeni! gorjé! gorjé meni! o kaj! i kaj! pač res! žali Bog!*). (3) Začudenja (*ò! ó! oj! ov! ovbe! dète! dete vunder! ni mogoče! plentaj ga!*). (4) Obnagljenja (*oho! ha! haha!*). (5) Podbadbe (*ala! hala! no! nu! na! nata! nate! nuj! nujta! nujte! jeli, jelita, jelite! lej! lejta! lejte!*). (6) Tihiga klicanja (*st! bst! pst! čaj! čajta! čajte! bali! balita! balite! nikari! nikarita! nikarite!*). (7) Gnjusenja (*pej! fej! bá! bah!*). (8) Hude bolečine (*as! as as! os! ost!*).

2.15 Navratilova kratka slovnica (NAVRATIL 1850: 36) je, kot se za slovnico, namenjeno ozko specializiranemu uporabniku (sodni uradniki), zgoščena tudi pri navašanju značilnosti medmeta (*Das Empfindungswort*), saj jih le našteje: *ju! ju! ju! juhej* (vriskajoče); *ah! oh! o! oj! joj! gorje! ala! no! nu! nuj! nujta! nujte!*

2.16 RAMOVŠ (1971: 238) je Matijo **Majarja** označil kot glavnega borca vseslavjanskega jezika, zato preseneča Majarjev Predgovor, da »v/se razlaganje u tej slovnici slovenskej je naravno slovensko in ne ilirsko /.../, kajti »početi se mora vsigdar od znanega in potle napredovati k neznanemu; to je: početi od slovenščine in se približevati ilirščini.«

Po tradiciji predhodnih slovníc, kot zadnjega med besednimi vrstami, zelo bežno omeni še medmet (MAJAR 1850: 40): »Medmet je samo nekaki glas, kteri se med govor metne, verze, po kterem svoj občut skažemo, postavim: *o! hoho! oh! oj! joj! joj meni! juhe! juhuhuhu! na! nate! no! oho! žalibože, kuku lele! jao i pomagaj!*

2.17 Po Toporišičevi (TOPORIŠIČ 1996a: 307–16) oceni je **Janežičeva** slovnica iz leta 1854 zanimiv zasutek preprostejše, v slovenščini pisane slovnice za srednje šole, ki je oblikovno dozorela v izdaji 1863. V prispevku smo upoštevali tretjo izdajo iz leta 1864, ki na straneh 113–14 med devetimi govornimi razpoli ali besednimi plemení kot zadnjega omenja tudi medmet. »Medmeti so besedice, ki naznanjajo dušne občutke (n. pr. žalost, radost itd.) ali posnemajo naravne glasove, in ne stoje v nobeni slovnični zvezi z drugim govorom.« Deli jih v dve kategoriji, kar bi po današnji terminologiji ustrezalo razpoloženskim (A) in posnemovalnim (B).

A) Medmeti za dušne občutke:

a) glasovi radosti in veselja : *a! eha! ha ha! ala! ju, juhe! hura! hopsasa! hajsasa! blagor!*

b) glasovi žalosti: *ah! oh! uh! jo! oj! joj! ojoj! jojmene! o kaj! bogme! gorjé! za božjo voljo! za božji čas!*

c) glasovi gnjušenja in nepovoljnosti : *bá! bah! fej! fejte bodi! čaj čaj! bes te plentaj! bes te lopi!*

č) glasovi hude bolečine: *as! asa! as as! ast! oh! ovbe! jomnasta! božji križ!*

- d) glasovi zamolklega klicanja: *st! pst! – i no! oj! hé! čaj, čaj te! čaki no! slišite!*
e) glasovi spodbade: *alá! aló! haló! no! nui, nujmo, nujte! bali, balita, balite! udri, udrimo!*
f) glasovi začudenja: *á! i! ú! oho! dète, tète! dete vendar! jej, jej! hencaj! hentaj! jemnasta! kaj pa še! primarulia! ni mogoče! raca na vodi!*
g) glasovi za opominjevanje: *čuj, čujta, čujte! tiho! tiho bodi! lej, lejta, lejte no! viž, viž no, vidiš, vid'te! hajdi, hajdimo! nujmo, nujte! nikàri, nikarte! z mirom!*
h) razni izreki in volila: *za Boga! pri moji veri! mož beseda! – Bog! Bog da je! hvala Bogu! Bog bodi zahvaľjen! z Bogom! srečno! Bog daj! Bog pomozí (pomagaj)! Bog hotel! Bog te (vas) živi! Bog te sprimi! slava! živel (a, o)! živelí (živili)! – Bog ne daj! Bog prenesi! glava te bolela! zemlja te požerla! – in še več enacih narodskih rekov;*
i) glasovi, s katerimi kličemo ali odganjamo domače živali (kokoši): *nu nu! čiba čiba! – vššš; (race) put put! rac rac!; (pse, mačke) ps ps! tò tò! muc muc!; (ovce, koze) bic bic! kez kez!; (vole, konje itd.) ná ná! hejs, hejsa! hijo!; (svinje) si si! koni koni! – hru!*
B) Medmeti za natorne glasove: *klip! klap! pik! pok! pika pok! resk! tresk! pij! paf! puf! huš! ferk! cin! pač!* itd.

2.18 Omembe vredno je v kontekstu besednih vrst tudi **Levstikovo** delo *Die Slovenische Sprache nach ihren Redetheilen* (Levstik 1866: 4), saj med besednimi vrstami našteva tudi medmete: 1. Das Nennwort (samostalnik), 2. Das Eigenschaftswort (pridevnik), 3. Das Zahlwort (številnik), 4. Das Fürwort (zaimek), 5. Das Zeitwort (glagol), 6. Das Umstandswort (prislov), 7. Das Verhältnisswort (razmernik), 8. Das Bindewort (veznik), 9. *Das Empfindungswort* (medmet).

Levstik v opombi opozori, da je izraz medmet slab, ker je kalk po latinskem izrazu *interjekcija*, in ga uporabljamo, ker boljšega ni. Sicer pa medmeti (LEVSTIK 1866: 140–42) izražajo različna duševna občutja. Obstajajo medmeti: (1) Veselja (*a! ju! ju! ju! ha ha!, hopsasa! blagor!*). (2) Žalosti (*ah! oh! uh! oj! joj! gorje!*). (3) Občudovanja (*o! da te! da te vendar! kaj pa še!*). (4) Presenečenja (*hoho! ne pa! turška motika! turška sablja! vendar ne!*). (5) Spodbujanja (*na, nate, nu, nute, noti; dej, dejte; udri! primi! derži! derži!*). (6) Pozivanja k molku (*st! pst! bst! i nu! čaj! čajte! slišiš! ne! nikar!*). (7) Močne bolečine (*as! asa! as as! oh! oh preloh! joj prejoj!*). (8) Gnusa (*ba!, pej! pi te bodi! bes te lopi!*).

S stališča sodobnega razumevanja pragmatičnih frazemov je zanimiva Levstikova opazka, da so tudi druge besede in celo celi stavki lahko medmeti: *z Bogom! Zdrav ostani! Bog daj! Bog ne daj! Bog daj dobro srečo! Bog te sprimi! Živio! Živela! Živeli! Slava!*

Po njegovem pa obstajajo tudi glasovi, s katerimi vabimo ali odganjamo živali: *bs bs* (za vabljenje psa); *cuki!* (za odganjanje psa); *muc muc! muca muca!* (za vabljenje mačke); *kec! keco!* (za odganjanje mačke); *hej* (ukaz za poganjanje volov); *hoho!* (za ustavljanje volov); *ajs!* (ukaz za vodenje volov na levo). Z medmeti pa posnemamo naravne glasove: *pik! pok! plesk! tresk! terlesk!*

2.19 Miklošičeva primerjalna slovnica v 4. delu (Syntax 1868) med naštetimi sedmimi besednimi vrstami obravnava le samostalnik, pridevnik, števnik, zaimek, prislov, veznik in glagol, ne obravnava pa medmeta. Posredno le v zvezi z vezljivostjo v besednih zvezah, kot je to mogoče najti že od Bohoriča do Metelka.

2.20 Nobena od izdaj **Šumanovih** slovnice, tako prva (Šuman 1881), ki je v celoti prirejena po Miklošičevi primerjalni, niti izdaja srednješolske slovnice (Šuman 1884), nima medmeta. V šolski slovnici med besednimi vrstami našteva le samostalnik, prilog, števnik, zaimke, prislov, predlog, veznik in glagol. Slovnici sta bili zaradi zahtevne in metodološko neprimerne predstavitve za šolsko poučevanje neuporabni in sta zato posledično ostali spregledani. Med sodobniki sta jo ocenila le dva, in sicer Štrekelj odklonilno, Škrabec pa je upošteval njuno znanstveno vrednost in ju soočal z Miklošičevo (JESENŠEK 2013: 277–95).

2.21 Slovenska slovnica za občje ljudske šole Petra **Končnika** (KONČNIK²1913: 83) sicer devet besednih vrst skupini v imena (samostalniki, pridevniki, zaimki, števniki), glagole in členke (partikule), kamor uvršča prislove, predloge, veznike in medmete. Slednji dve besedni vrsti obravnava na kratko v skupnem poglavju. Medmete opredeli kot besede, ki naznanjajo dušne občutke ali pa posnemajo kake glasove. In med njimi našteje: *ha ha! juhé! hopsasa! joj! o joj! goré! as! asa! ovbé! st! pst! haló! primaruha! put! put! muc muc! – klip! klap! pij! paf! puf! plesk! resk! tresk! terlesk!*

2.22 Peta izdaja četrtega zvezka **Schreiner-Bezjakove Slovenske jezikovne vadbice** (SCHREINER-BEZJAK 1928: 64–65) pri opisu besednih vrst sledi tradiciji predhodnih šolskih slovnice, saj po definiciji besedna plemena (govorne razpole) razvršča v tri vrste: imena, glagole in členice (prislovi, predlogi, vezniki, medmeti). V duhu didaktičnih načel na podlagi primerov izpostavi pet skupin medmetov in besedno vrsto definira šele ob koncu poglavja: »1. Glasove, s katerimi posnemamo naravne glasove, 2. glasove, s katerimi izražamo veselje (radost ali zadovoljstvo), 3. žalost (nevoljo, bolečino ali gnus), 4. nadalje tiste, s katerimi koga izpodbujamo ali kličemo, in 5. besede, s katerimi izražamo začudenje, imenujemo *medmete* (medm.).

Medmeti ne stojijo v nobeni slovniški zvezi s stavkom. Za samostojnimi medmeti stavimo klicaj. Kadar stoji glavno ločilo na koncu stavka, stavimo za medmeti radi vejico.«

Pred tem navaja posamezne primere v povedih, npr. (Boben poje: *tram, tram, tram!* Kliče svoje *trom, ri, rom!*) in tako za vsako pomensko skupino, ki jo zaključijo s povzetcem Pomni za (1) Posnemovalne medmete (Z besedami (glasniškimi skupinami): *tram, trom, ri, rom, tra-ra, tri-ro, ku, ku, klip, klop, tip, top, bunkati* posnemamo naravne glasove). (2) Razpoloženske: (a) z besedami (glasniškimi skupinami): *juhejsa, juhej, (juhaj), juhe, hej, (ha-ha ali ha-ha-ha), hajsa (hajsasa), hopsasa* izražamo svoje veselje, radost ali zadovoljstvo; (b) žalost, nevoljo, gnus ali bolečino izražamo z glasovi: *joj, (joj-joj ali joj-joj-joj), o, oh, ej, eh, e, bes, a, aj, ah, ha, fej, as, hu-h* i. t. d.; (c) ako koga kličemo ali izpodbujamo, rabimo glasove: *ala, evo, hajd (hajdi, hajdimo), hoj, hop (hopsa, hopsasa), hura* (vojaški bojni krik), *na (nate), no, nu (nuj, nujmo, nujte), oj, slava, živijo, živeli!*; zamolčko kličemo: *he, pst,*

st; (č) kadar se čemu čudimo, vzkliknemo: *a, aj, ala, e, ej, ho-ho, i, o, oj, kosmata kapa, raca na vodi* i. t. d.

2.23 Zelo na kratko *medmete* predstavi **BREZNIK** (1934: 156). Naznanjajo dušne občutke (žalost, jezo, začudenje, strah itd.) ali posnemajo naravne glasove.

Kot najtipičnejše *medmete*, brez podrobnejšega razvrščanja v skupine, našteje: *a, ah, ha, ahà; o, oh, oj, joj, o joj, hm, hu; no, fej; juhé; urá; pst, hej, ohó; huš, pač, pika pok, tresk*.

Sklicujoč se na Miklošiča, opozori tudi na vezavni vidik, ker *medmeti* v besednih zvezah stojijo v zvezi s skloni, in kot primer navaja roditeljski, ki izraža vzrok: *Oh vode! Oj bedaka! Da je sestrel!*

2.24 Slovenska slovnica avtorjev **Bajca, Kolariča in Rupla** (BAJCA, KOLARIČ, RUPEL 1956: 280–81) v skladu z učbeniško naravo pri *medmetu* (*interjekciji*) izhaja iz besedilne rabe. Iz nje izpelje značilnosti *medmeta* kot besedne vrste, saj so z naštetimi izrazi (zajeti so primeri *ajs, pok, cin, aló, hov*) v jeziku neposredno posneti naravni glasovi vzklikov, krikov, šumov, živalskih glasov. Niso pravi stavčni členi, ampak so nametani kot ponazorilo v živi pripovedi. Zaradi tega so imenovani *medmeti* in so v tem pogledu podobni zvalniku in samostojnim miselnim prislovom, meja med njimi pa je pogosto nedoločna.

V okviru pomenske tipologije se ločijo razpoloženski, čeprav niso tako imenovani, ampak so predstavljeni le opisno: izrazi posnemajo neposredne krike in vzklike, ki so zavestno posneti z jezikovnimi sredstvi oblikovanih glasov in črk. V zapisih so posebni (*a-a-a-a-h*), saj imajo nestalno in mnogovrstno podobo. Izpostavljeno je, da pisava ne more zajeti različnih pomenov *medmeta ah*, ki lahko izražajo veselje ali žalost, začudenje ali nejevoljo, saj to v govoru pove le višina in barva glasu, poudarek in melodija. V *medmetih* pogosto srečujemo glasove, ki jih jezik sicer ne pozna. Med *medmeti* te pomenske skupine, pogosto najdenih v knjigah, so izpostavljeni: *a, ah, ha, aha, haha, o, oh, ho, hoj, oj, joj, ojoj, jojmene, hej, hu, uh, hm, mhm, fej, ajs, avbe, ovbe, av*.

Kot drugo opaznejšo skupino slovnica izpostavi *medmete*, ki glasovno posnemajo različne šume, ropote, pake v naravi, glasove živali itd.: *pok, tresk, huš, šviga švaga, žvižg, plosk, mlask, škrt, švist, drlesk*; ali oponašajo živali: *mu, bée, mée, ihaha, kokodak, čiv čiv, kuku, kvak, kru kru*. Avtorji posledično opozorijo tudi na tvorbeno moč takih *medmetov*, iz katerih nastajajo besede, kot so: *pók – pokati, trèsk – treskati, huškniti, švigniti, švigati, žvižgati, ploskati, mlaskati, švisniti, drlesniti; mukati, mijavkati, meketati, kokodakati, čivkati, kukati, kvakati, kruliti*.

Poglavje o *medmetih* je zaključeno z ugotovitvijo, da ločimo dvoje *medmete*: z nekaterimi posnemamo človekove klice in krike, z drugimi pa glasove živali in šume v naravi; slednji pa so osnove »onomatopijski«
tvorbi besed.

2.25 Tudi v **Toporišičevi Slovenski slovnici** (TOPORIŠIČ 2000: 459–62) so *medmeti* (*interjekcije*) v okviru oblikoslovja predstavljeni kot zadnja nepregibna besedna vrsta, ki se v veliki meri pojavlja kot beseda stavek, npr. *Joj!, Oh!, Zdravo!* Kot besede stavki so *medmeti* jasno ločljivi od predlogov in veznikov, nekoliko manj pa

od prislovov ali členkov. Vendar za slednja na splošno velja, da sta stavek le hkrati z izpuščenim besedilom, ki ga ob prislovu ali členu miselno dopolnimo na osnovi prej povedanega. Medmet pa se lahko uporabi povsem samostojno kot pastavek, ki ne potrebuje dodatnega pojasnila. Nekateri medmeti pa se lahko sprevržejo tudi v prave člene stavka, tj. v povedke ali v (povedkova) določila, npr. *Maček za miško, miška pa smuk v luknjo*.

Avtor ločuje troje⁴ vrst medmetov, in sicer:

1) razpoloženski medmeti – medmeti, ki izražajo človekovo razpoloženje, npr. *oh, eh, ih, uh, ah*;

2) posnemovalni ali onomatopejski medmeti – posnemajo naravne šume in gibe, npr. *bim bam* (zvoni zvon);

3) velelni medmeti – velevajo, prepovedujejo oz. zapovedujejo, npr. *pst, št, šš*.⁵

2.26 S stališča oblikovanja pomenskih skupin je treba omeniti tudi tipologizacijo, ki jo je naredila Ada VIDOVIČ MUHA (2000: 86–88; 2013: 101–03), čeprav je nastala zunaj doslej predstavljenih okvirov slovniških opisov, in je del podrobnega monografskega prikaza leksikalnih razmerij in pomenov slovenskega jezika. Tako medmeti sodijo v tisto skupino besednih vrst, ki imajo nestavnočlensko vlogo, saj so modificiran izraz stavčne povedi, njihov denotat je govorno dejanje. Avtorica deli medmete v tri pomenske skupine: (a) razpoloženske, Toporišičeve velevle preimezuje v (b) namerne, ker z določenimi variantami glasov ali njihovih povezav izražajo določeno namero v zvezi s človekom (zavrnitev, potrditev, dvom ...) ali v zvezi z živalmi (vabni klici, ukazi za določeno vedenje ...), in (c) posnemovalne (onomatopejske).

3 Interpretacija terminoloških in tipoloških slovniških prikazov medmeta

3.1 Na podlagi prikazanega je mogoče izpeljati nekaj zaključkov v zvezi z vzroki za terminološko raznolikost, ki posledično vpliva na vsebinsko naravo slovničnih opredelitev medmeta kot specifične besedne vrste na časovni osi 1584–2000.

3.1.1 Poimenovanje medmeta kot besedne vrste nam kaže naslednje: avtorji uporabljajo latinsko (*interiectio*), iz latinščine prevzeto nemško poimenovanje (*die Interjection*), nemška (*das Zwischenwort, der Empfindungsausdruck, das Empfindungswort*) ali slovenska poimenovanja, ki so besednozvezna (*vmes postavljena beseda*) ali enobesedna (*vmesbeseda, medmet, interjekcija*).

Izraz *interjekcija* kaže na to, da sega tradicija te besedne vrste v antično gramatiko. Kot je znano, so bili Grki prvi jezikovni teoretiki, katerih zanimanje za jezik izhaja iz korenin filozofije in logike (Ivič 1983: 12–17). Tradicionalna delitev na osem besednih vrst (ime, glagol, pridevnik, člen, zaimek, predlog, prislov in veznik) izhaja že iz najstarejše ohranjene grške slovnice Dionizija Traškega (2. st. pr. n. št.). Medmet pa je bil tam obravnavan kot podvrsta prislovov, z argumentom, da kot drugi prislovi

⁴ V Slovenskem pravopisu 2001 se v samostojno skupino osamosvojjio še pozdravni medmeti.

⁵ Podrobne tipologije zaradi omejenega obsega članka ni mogoče predstaviti.

natančneje opredeljuje glagol. Šele v najmonumentalnejši rimski slovnici Priscijana Cezarejskega⁶ iz 6. stoletja je avtor, sledeč tradicijo Aristotela in Dionizija Traškega, uvedel novo besedno vrsto medmet (*interiectio*), namesto v latinščini neobstoječe besedne vrste členov in tako ohranil sestav tradicionalnih osmih besednih vrst. Iz latinske koncepcije ostajajo tudi vse bistvene prvine opredelitve te besedne vrste v nastalih nacionalnih slovnica v naslednjih stoletjih. In te so: medmeti vsebujejo specifične izrazne elemente, skladenjsko so neodvisni in izražajo čustva ter duševna stanja (TOMOVA 2013: 229–40).

3.1.2 Poti nastajanja slovenskega termina so zelo podobne kot v drugih slovan-skih jezikih, kjer se navajajo trije izvori motivacije (DAKOVIČ 2006: 68), v slovenščini bi lahko glede na predstavljeno terminološko stanje govorili celo o štirih. Najprej pa je treba povedati, da so slovenski izrazi kalki nemških izrazov, le-ti pa so lahko izvorno kalki iz latinščine.

Latinsko ime (*interiectio* < *inter-* + *iacere* 'vmes vreči' VST 2002: 507) nosi v sebi informacijo o neodvisnosti medmetov v skladenjski strukturi povedi, torej njihovo pastavčno naravo. Izraz je uporabil Bohorič, ki je izhajal iz Melanchtonove latinske slovnice. Kot iz latinščine v nemščino prevzeto besedo je kot edino uporabil Metelko (*die Interjection*), kot vzporedno pa Kopitar (*die Interjection, der Empfindungsdruck*).

3.1.3 Druga skupina slovenskih slovnicačarjev se je odločila, da uporabi izraze iz nemščine. Konec 18. stoletja se je v slovenščini najprej uporabil nemški izraz *das Zwischenwort*. Izraz je motiviran skladenjskopoložajsko, saj so medmeti besede, ki so vmes med drugimi besedami oz. kot je zapisal POHLIN (2003: 257), da se mešajo med dele povedi. Za uporabo termina *Zwischenwort* so se v nemško ali v dvojezično pisani slovnici odločili Gutsman, za njim pa še Zagajšek in Dajko.

S Kopitarjem pa je bil v slovensko slovnico terminologijo prenesen še izraz *Empfindungsdruck* oz. kasneje pri Šmigocu, Metelku, Navratilu, Levstiku *das Empfindungswort*. Struktura nemške zloženke izhaja iz *die Empfindung* 'občutek, občutenje, čustvo' + *das Wort* 'beseda', kar bi pomenilo 'beseda, ki izraža občutke, čustva'. Iz tega se vidi, da je motivacija nastala iz pragmatičnih definicijskih lastnosti medmetov, danih že v latinski slovnici, da namreč medmeti izražajo čustva ali duševna stanja (TOMOVA 2013: 229–40).

3.1.4 Tretja skupina avtorjev se je odločila za slovenske izraze, ki so bili kalki ali iz latinščine ali nemščine. Časovno gledano se je v slovnica najprej pojavil kalk po nemškem izrazu *das Zwischenwort*. Pot mu je utiral Pohlín z besedno zvezo *vmes postavljena beseda*, kar je vplivalo na Zagajškovo poenobesedenje *vmesbeseda*.

Latinski izraz (*interiectio*) kot bistveno lastnost medmetov izpostavlja skladenjsko neodvisnost kot imanentno lastnost medmetov. Medmeti namreč predstavljajo med drugim instiktivne zvoke ali krike, s katerimi se izraža človeško duševno stanje in so torej bolj ali manj (ne)nadzorovano vrženi vmes med govor. Termin medmet zelo

⁶ Avtorica (DAKOVIČ 2006: 67) navaja kot latinskega slovnicačarja, ki je prvi uvedel medmet kot samostojno besedno vrsto, Remmiosa Palaemona.

lepo pojasni Vodnik, ki ga je tudi prvi uporabil, zagotovo pod vplivom uporabe v slovanskem slovničarskem izročilu izlatinske kalkirane oblike *междуметие* iz slovnice Smotrickega 1619. Po njegovem so medmeti glasi naših notranjih občutkov, katere med naš govor vmes metamo ali mečemo. Za njim so termin uporabili še Muršec, Malavašič, Majar, Janežič, Levstik in nato vse slovnice 20. stoletja. Danes je splošno uveljavljen termin tudi v sodobni slovenistični terminologiji. Edini, ki je opozoril, da je izraz slab, ker je kalkiran, a ga uporabljamo, ker boljšega ni, je bi Levstik.

3.1.5 Primerjalno terminološko stanje v drugih slovanskih jezikih (JEDLIČKA 1977: 284–87; ĐAKOVIĆ 2006: 67–76) kaže, da je latinski termin danes uveljavljen kot splošni mednarodni lingvistični termin tudi v sodobnih romanskih in germanskih (ang. *interjection*, fr. *interjection*, nem. *Interjektion*, it. *interiezione*) kot tudi v skoraj vseh slovanskih jezikih, vsaj kot vzporedni termin (češ. *interjekce*, slov. *interjekcia*, pol. *interiekcja* ter v sln., hr. in srb. *interjekcija*). Nekaj slovanskih jezikov pa ohranja tudi lastna poimenovanja, ki so kalki latinskega termina, npr. blg. *междуметие*, rus. *междуметие*, sln. *medmet*.

Druga skupina slovanskih jezikov izhaja iz latinskega izraza *exclamatio* (*exclamare* 'vzklikniti, zaklicati'. Med njimi najdemo ukr. *ви́зук*, belorus. *выклі́чнік*, v gornji in dolnji lužiški srbščini *wukřičnik*, polj. *wykrzyknik*, hr. in srb. *узвук*, redkeje *usklik* in mak. *узвук*). Spomniti velja, da tako motivirano ime obstaja tudi v slovensčini, in sicer ga je uporabil Slomšek, ki je medmet poimenoval *klicavka*. Izraz, ki v slovenistiki predstavlja četrti vir terminološke motivacije, v nadaljnji poimenovalni tradiciji ni imel vpliva vsaj iz dveh razlogov: njegov učbenik *Blaže inu Nežica v nedeljski šoli* 1842 ni v pravem pomenu slovnično delo, saj ni prinašal le jezikoslovnih vsebin; njegova slovnična poimenovanja za besedne vrste so bila sicer dosledno tvorjena kot samostalniške izpeljanke, a ženskega spola, kar je morda lahko tudi eden od dejavnikov, da terminologija z vidika spolskosti bolj teži k nezaznamovanim moškospolskim oblikam (STRAMLJIČ BREZNIK 1998/99: 103–09).

V tretjo skupino pa sodita češki in slovaški jezik, ki poleg mednarodnega izraza uporabljata tudi domačega *citoslovce*, le-ta pa je motiviran z emotivno naravo medmetov (prim. *das Empfindungswort*).

3.2 Upoštevanje medmeta kot besedne vrste. Ugotovimo lahko, da je v slovenski slovnični tradiciji medmet skoraj dosledno upoštevan v vseh slovnica. Kot besedna vrsta je obravnavan vselej zadnji in opisi niso posebej izčrpni. Edina izjema, ki medmeta ne opiše kot samostojne besedne vrste, je Miklošičeva primerjalna slovnica. Temeljni razlog bi morda iskali v dejstvu, da so medmeti po svoji naravi prvina govorjenega jezika (prim. Pohlin: *medmeti so deli govora*; zato se večina slovničarjev omeji na opis tistih, ki jih najpogosteje najdemo v *knjigah*) in tako ne neposredno del jezikovnega sistema, zato se mu morda niso zdeli potrebni v slovanskoprimerjalnem prikazu. Zaradi njihove izrazne podobe, ki je včasih tudi v navzkrižju s fonetičnimi pravili kakega jezika, jih nekateri uvrščajo celo med parajezikovna sredstva. Njihov celovit popis praktično ni mogoč, saj jih lahko zmeraj znova zelo individualno oblikujemo. Na to neulovljivost posredno opozarjajo nekateri slovničarji z besedami kot: *medmetov je veliko* (Pohlin), *takših vmesbesed je mnoga sorta* (Zagajšek), *števila*

teh medmetov se v nobenem jeziku ne da določiti (Murko), *takih glasov je čuda dosti* (Muršec) in zaradi tega se omejuje na *per nas navadne občutne oglase* (Vodnik).

3.3 Skladenjska neodvisnost v povedi je naslednja določnica, na katero opozarja večina slovníc posredno s terminološko ali neposredno z definicijsko opredelitvijo: *mešajo se med dele povedi* (Pohlin), *sem ter tja so kot razpoloženje govorečega vpleteni v dele besedila* (Gutsman) ali neposredno: *ne stoje v nobeni slovnični zvezi z drugim govorom* (Janežič), *niso pravi stavčni členi, ne stoje v nobeni slovniški zvezi s stavkom, za samostojnimi stavimo klicaj, znotraj povedi pa vejico* (Schreiner-Bezjak), podobni so *zvalniku ali samostojnim miselnim prislovom* (Bajec, Kolarič, Rupel).

Ne gre pa prezreti, da jih večina obravnava v okviru t. i. sklonske odvisnosti, ker določeni medmeti ob sebi zahtevajo, da stoji samostalnik v določenem sklonu. Tako tovrstnim opozorilom sledimo od Bohoriča do ponatisa koroških jezuitov, npr. opomba, da se medmeti vežejo z genitivom (*ah te sovražne žlahte*) ali dativom (*ve tvoji glavi*); tudi Pohlin omenja, da so medmeti sicer nepregibni, a je včasih treba besedo ob njem pregibati (*gorje meni*); enako meni Gutsman, da zahtevajo ob sebi besedo v pregibni obliki (*joh tebi*); Metelko navaja primere za imenovalnik, rodilnik, dajalnik in tožilnik. Celo Miklošič, ki medmete kot besedno vrsto izpusti, jih vendarle omenja posredno z vidika besednozvezne vezljivosti (ŽELE 2012: 168–69), da namreč zahtevajo določeni sklon samostalnika. Za to se na Miklošiča sklicuje tudi Breznik, ko zapiše, da stoji tudi v zvezi s skloni, npr. z rodilnikom (*Oh vode!*).

Zelo verjetno je, da je na ta sklonska opozorila ob medmetih v slovenskih slovnica 19. stoletja imela določen vpliv tudi slovnica Dobrovskega (STRAMLIČ BREZNIK 1998: 159–70). To dodatno podkrepljujejo tudi ugotovitve (TOMOVA 2013: 229–40), da je njegova slovnica veljala za vzorčno slovnico za vse slovanske jezike in da je posledično vplivala tudi na bolgarske slovničarje 19. stoletja. Dobrovski v slovnici izpostavi naslednje lastnosti medmetov, med katerimi najdemo omembe tudi pri Dajniku in Metelku: (a) formalno so eno- ali dvozložni ali zloženi iz več sestavin; (b) del njih je univerzalen; (c) medmeti ne izražajo samo čustev, kot je izhajalo iz grško-latinske slovnične tradicije, ampak je vključil med medmete tudi onomatopeje in vabne klice za živali; (č) izpostavil je, da ni nujno, da so medmeti vezavno odvisni, tj. se rabijo s samostalnikom v določenem sklonu. Zato avtorica (Tomova 2013) postavi hipotezo, da je v delu, ko vendarle navaja sklonsko rabo samostalnikov ob medmetih brez jasnih pravil, s tem Dobrovski mislil na navidezno sklonsko odvisnost, ki je prej posledica glagolske elipse kot pa vezavne moči medmeta, če ponazorimo s slovenskim primerom (*joj meni < (joj (se bo zgodil) meni*).

3.4 Formalne lastnosti, ki jih slovničarji izpostavljajo, so kratkost takih besed, ker izražajo le kak glas ali zvok (Gutsman), po Dobrovskem Metelko prevzame njihovo strukturiranje v enozložne, dvozložne ali zložene, v zapisu so posebni, imajo nestalno in mnogovrstno podobo, pisna podoba ne more izražati njihovih prozodičnih lastnosti, ki so pa pomenskorazločevalne, posebnosti obstajajo tudi pri njihovi artikulaciji (Bajec, Kolarič, Rupel). Podrobnejše predstavitev glasovnih sestavov glede na kombinacije samoglasnikov s tipičnimi soglasniki, pomeni posameznih medmetov s tipičnimi samoglasniki ali samoglasniško-soglasniškimi

kombinacijami ter prikazi različnih kopičenj so deležni zlasti razpoloženski medmeti (Toporišič).

3.5 Semantične lastnosti medmetov so bile v prvi vrsti določene z definicijo iz antičnih slovnice, da so to izrazila čustev in duševnega stanja. Zato po svoje ni presenetljivo dvoje.

Prvič: kot izrazi čustev in duševnih stanj so prekrivni s pomensko skupino razpoloženskih medmetov, ki kažejo tudi najbogatejši spekter čustvenih stanj, izraženih z medmeti. To se lepo vidi tudi v edinih ali izhodiščnih opredelitvah posameznih slovnicekarjev, kot so: *kažejo čustvene vzgibe* (Pohlin), *glas ali zvok, s katerim izrazimo čustva* (Gutsman), *na znanje vundajo znotrenju srčno čutenje* (Zagajšek), *so občutki naše duše, glasi notranjih občutkov* (Vodnik), *izražajo vsakokratno občutenje oz. razpoloženje* (Šmigoc), *so izrazi občutenja* (Dajnko), *izrazi občutij* (Murko), *dajejo na znanje kak občutek* (Muršec) ali *čutljaj naše duše in so glasi našega občutenja* (Malavašič), *z njimi skažemo občut* (Majar), *naznanjajo dušne občutke* (Janežič), *izražajo duševna občutja* (Levstik) itd.

Drugič: šele Dajnko in Metelko sta (zagotovo po Dobrovskem) izpostavila posebno skupino posnemovalnih. Dajnko v opombi neposredno opozori, da so medmeti tudi izrazi, s katerimi vabimo živali (velelni medmeti), Metelko pa kot posebno skupino izpostavi poleg velelnic za živali tudi pozdrave. Tako ima za njima šele Janežičeva slovnica nedvoumno delitev na razpoložensko in posnemovalno, znotraj razpoloženskih pa najdemo primere velelnih in pozdravnih. Enako Levstik ob razpoloženskih izpostavi še velelne (vabne klice za živali) in posnemovalne, Končnik le razpoložensko (naznanjajo dušne občutke) in posnemovalne. Schreiner-Bezjakova slovnica je tipološko samosvoja s petimi skupinami znotraj njih pa najdemo le (1) posnemovalne, neimenovano skupino razpoloženskih pa razdeli v podskupine za izraze (2) veselja, (3) žalosti, (4) spodbujanja ali klicanja in (5) začudenja, pri tem četrto skupino prepoznamo kot skupino velelnih. Slovnica 1956 ostaja pri delitvi na dve skupini: v prvo sodijo razpoloženski, čeprav jih tako ne imenuje, ampak jih opiše, da so to izrazi, ki posnemajo neposredne krike in vzklike; v drugo skupino pa uvršča tiste, ki posnemajo šume, ropote, glasove živali itd.

Nejasna razmejitev med glagoli, členki, prislovi in medmeti se vidi v kopici večjih različnih primerov, ki so rezultat neločevanja med primarnimi medmeti in tistimi besednimi vrstami, ki lahko prevzamejo vlogo medmetov. Tako pri Bohoriču najdemo v tej kategoriji glagol (*vidiš, vidiš*), šele Levstik opozori, da tudi druge besede oz. besedne zveze lahko prevzamejo vlogo medmetov (*Bog daj dobro srečo!*), ki bi jih vendarle lahko prepoznali že v Janžičevi skupini izrekov in volil (*Bog ne daj! Zemlja te požrla!*) z današnjega stališča kot medmetna frazeološka rekla oz. pragmatične frazeme (Jakop 2006). Neredko se med primeri pojavljajo členki pri Pohlinu, Gutsmanu (*nikarte, kajpakde; kakupak*) ali prislovi, npr. pri Zagajšku (*barž barž, bole bole*), ni še ločevanja homonimov (*gorje¹ sam., gorje² povedk., gorje³ medm.*) ipd. Če v zgodnejših slovniceh kot vzrok temu pripišemo neizčiščenost teoretičnih stališč o lastnostih posamezne besedne vrste in posledično težavnost razmejevanja med njimi, potem se s podobnimi naravnost izraženimi težavami soočamo tudi še pri slovniceh 20. stoletja. Slovnica 1956 neposredno pove, da so medmeti podobni

zvalnikom ali miselnim prislovom in je meja pogosto nejasna. In celo Toporišič poudari, da je medmete lažje ločevati od predlogov in veznikov, a težje od prislovov in členkov. Edina razlika je v stavčni nesamostojnosti prvih dveh in stavčni (pastavčni) samostojnosti medmetov.⁷ Tukaj velja seveda ponovno spomniti, da so bili medmeti tudi v grških slovnica obravnavani kot podskupina prislovov (TOMOVA 2013: 229) oz. členkov (DAKOVIČ 2006: 67).

3.6 Med posameznostmi slovniciarji opozorijo še na to, da medmeti zgoščujejo izražanje, ker lahko en medmet pove več, kot to zmore več besed skupaj, pomensko so zapleteni in za jezika učečega se so težko dojemljivi (Pohlin) ter da so nekateri medmeti v mnogih jezikih isti (Dajenko).

3.7 Nenazadnje pa velja omeniti, da so vendarle že v mnogih slovnica opažene tvorbenne sposobnosti medmetov (npr. že Dajenko medmete predstavi kot korenške besede za glagole, kot so *kokotačem, šomočem, copočem*; enako Slovnica 1956 izpostavlja posnemovalne medmete kot izhodišče za tvorbo besed), na katere je opozorjeno tudi na gradivu sodobne jezikovne rabe (STRAMLJIČ BREZNIK 2012: 341–52).

⁷ Posamezne pomenske skupine medmetov iz SSKJ (1998) so v SP (2001) doživele naslednje besednovrstne prekategorizacije: (a) med razpoloženskimi: **aja** (člen.), **amen** (soglaš. člen.), **a propos** (dodaj. člen. zv.), **beži** (okrnj. glag.), **boglonaj** (povdk.), **figole** (nik. člen.), **la** (člen.), **m³** (soglaš. člen.), **mh** (soglaš. člen.), **mja²** (soglaš. člen.), **naa** (nik. člen.), **nak** (člen.: nik., čustv.), **naka** (člen.: nik., čustv.), **no** (člen.: soglaš., čustvov.), **oja** (soglaš. člen.), **pojdi** (okrnj. glag.), **žalibóg** (čustvov. člen.); (b) med posnemovalnimi: **bla** (povdk.), **brr** (povdk.), **bu** (povdk.), **frk** (povdk.), **smuk** (povedk.); (c) med velelnimi: **ajd** (okrnj. glag.), **ajdi** (okrnj. glag.), **anatema** (povdk.), **bale** (okrnj. glag.), **basta** (povdk.), **bis** (kratn. prisl.), **boglonaj** (povdk.), **čaj** (okrnj. glag.), **čak** (okrnj. glag.), **dej** (okrnj. glag.), **ecce homo** (lat. citat.), **fec** (povdk.), **hajd** (okrnj. glag.), **hajdi** (okrnj. glag.), **hops** (povdk.), **lej** (okrnj. glag.), **na** (okrnj. glag.), **no** (člen.), **nota bene** (člen. zv.), **pejt** (okrnj. glag.), **počak** (okrnj. glag.), **poj** (okrnj. glag.), **pojdi** (okrnj. glag.), **stoj** (okrnj. glag.), **udri** (okrnj. glag.), **viš** (okrnj. glag.), **vivat** (povdk.), **živel** (povdk.); (č) med pozdravnimi: **zdravstvuj** (okrnj. glag.).

Med izpostavljenimi primeri je mogoče velikokrat zaslediti oznako okrnjen glagol. Opozoriti velja, da so v slovnici (TOPORIŠIČ 2000: 461) pri velelnicah za ljudi med primeri navedeni tudi glagolski velelniški okrnjenci, npr. *čaj, čak, počak(aj)* idr., ki pa po avtorjevi presoji niso pravi medmeti. S tem se je tudi že napovedovala njihova besednovrstna sprememba iz medmetov po SSKJ v okrnjene glagole v SP.

VIRI IN LITERATURA

- Adam BOHORIČ, 1584: *Arcticae horulae succisivae, de Latino Carniolana literatura, ad Latinae linguae analogiam accommodata, unde Moshoviticae, Rutenicae, Polonicae, Boëmicae & Lusaticae lingvae, cum Dalmatica & Croatica cognatio, facile deprehenditur*. Dlib.
- Adam BOHORIČ, Jože TOPORIŠIČ, 1987: *Arcticae horulae succisivae = Zimske urice proste*. Maribor: Obzorja.
- Adam BOHORIČ, Hipolit NOVOMEŠKI, 1715: *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*. Dlib.
- Adam BOHORIČ, 1758: *Grammatica oder Windisches Sprach-Buch, so ordentlich eingerichtet, dass man darinnen an grammaticalischen Grund-Reguln alles gantz kürztlich, und klar beysammen findet, und mit einem mit grossen Fleiss aussgearbeiteten sehr nutzbaren Windisch- Teutsch- und Wälschen Vocabulario versehen worden, zum Behuff aller der Windischen Sprache zu erleh....* Dlib.
- Anton BREZNIK, 1916: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Celovec: Tiskarna Družbe sv. Mohorja.
- Peter DAJNKO, 1824: *Lehrbuch der Windischen Sprache*. Gradec: J. A. Kienreich. Dlib.
- Ožbalt GUTSMAN, 1777: *Windische Sprachlehre*. Celovec: I. A. Kleinmayr. Dlib.
- Anton JANEŽIČ, 1864: *Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo*. Celovec: E. Ligel. Dlib.
- Alois JEDLIČKA, 1977: *Slovník slovanské lingvistické terminologije*. Praga: Academia.
- Jernej KOPITAR, 1808: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Ljubljana: W. H. Korn. Dlib.
- Matija MAJAR, 1848: *Pravila kako izobraževati ilirsko narečje i u obče slavenski jezik*. Dlib.
- , 1850: *Slovnica za Slovence*. Dlib.
- Franc Serafin METELKO, Josef DOBROVSKÝ, Janez Leopold EGER, 1825: *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen*. Dlib.
- Franc MIKLOŠIČ, 1868: *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Bd. 4, Syntax*. Dlib.
- Anton MURKO, 1832: *Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche, nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarns westlichen Distrikten*. Dlib.
- , 1843: *Theoretisch-practische Grammatik der Slowenischen Sprache in Steiermark, Kärnten, Krain und dem illyrischen Küstenlande*. Dlib.

- Ivan NAVRATIL, 1850: *Kurze Sprachlehre mit einer möglichst vollständigen Rechtschreibung der slovenischen Sprache nebst einem praktischen Anhang ... vorzüglich für Gerichtsbeamte*. Dlib.
- Josip PFEIFER, Fran LEVSTIK, Rozalija EGER, Janez GIONTINI, 1866: *Die slovenische Sprache nach ihren Redetheilen*. Dlib.
- Maks PLETERŠNIK, 2006: Slovensko-nemški slovar (1894–1895). Transliterirana izdaja na plošči CD-ROM. Ur. M. Furlan. Ljubljana: Založba ZRC.
- Marko POHLIN, 1768: *Kraynska grammatika. das ist: Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainerische Sprach regelrichtig zu reden, und zu schreiben*. Dlib.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. Elektronska izdaja na plošči CD-ROM. Ljubljana, 1998.
- Slovarček medmetov*. Splet.
- Slovenski pravopis*, 2001. Ur. J. Toporišič. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU.
- Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar: Druga pregledana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Modrijan.
- Janez Krstnik Leopold ŠMIGOC, 1812: *Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre*. Dlib.
- Josip ŠUMAN, Franc MIKLOŠIČ, 1881–1882: *Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni*. Dlib.
- Traški, Dionizij. *Slovnica*. Prev. A. Pikuš. Splet.
- Veliki slovar tujk*, 2002. Ur. M. Tavzes. Ljubljana: CZ.
- Valentin VODNIK, 1811: *Pismenost ali gramatika sa perve shole*. Dlib.
- Mihael ZAGAJŠEK, Franc Jožef JENKO, 1791: *Slovenska grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre*. Dlib.
- Kozma AHAČIČ, 2007a: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: Protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- , 2007b: *Jezikoslovna terminologija pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja. Besedje slovenskega jezika*. Ur. M. Jesenšek. Maribor: Slavistično društvo (Zora, 50). 127–35.
- Anton BAJEC, Rudolf KOLARIČ, Mirko RUPEL, Jakob ŠOLAR, 1956: *Slovenska slovnica*. Ljubljana: DZS.
- Sybilla DAKOVIČ, 2006: *Interiekcije w jezyku polskim, serbskim, chorwackim i rosyjskim: Opis i konfrontacja*. Wrocław: Wydawn, Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Milka IVIČ, 1983: *Pravci u lingvistici*. Ljubljana: DZS.
- Nataša JAKOPČ, 2006: *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Marko JESENŠEK, 2013: Miklošičevo primerjalno oblikoslovje/pregiboslovje (Wortbildungslehre) v Šumanovi slovenski slovnici. Ur. M. Jesenšek. *Miklošičeva monografija: Oob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ljutomer: Gimnazija Franca Miklošiča. 277–95.

Janez ROTAR, 1958/59: Naše jezikovno izrazje. *Jezik in slovstvo* 4/2. 37–41.

--, 1958/59: Naše jezikovno izrazje: nadaljevanje in konec. *Jezik in slovstvo* 4/3. 78–81.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 1998: Dajnkovo besedotvorje med slovansko in slovensko besedotvorno tradicijo. *Dajnkov zbornik: referati s simpozija v Črešnjevcih*. Ur. M. Jesenšek, B. Rajh. Maribor: Slavistično društvo. 159–70.

--, 2012: Medmeti kot besedotvorni potencial slovenščine. *Tvorba reči i njeni re-sursi u slovenskim jezicima: Zbornik radova sa četrnaeste međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista*. Ur. R. Dragičević. Beograd: Filološki fakultet. 341–52.

Катерина Томова, 2013: По пътя на междуметието – историколингвистичен поглед към някои чешки и български граматика. В: Славянските езици отблизо. Сборник в чест на 70-годишнината на доцент Янко Бъчваров. София, Университетско издателство Св. Климент Охридски. 229–40.

Jože TOPORIŠIČ, 1996: Janežičeva Slovenska slovnica 1854. *Slavistična revija*. 44/3. 307–16.

--, 2000: *Slovenska slovnica. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja*. Maribor: Obzorja.

Ada VIDOVIČ MUHA, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: ZIFF.

--, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: ZIFF.

Andreja ŽELE, 2012: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

SUMMARY

In the rich tradition of descriptions of Slovene grammar, the category of interjection, although not ignored, has always been mentioned last in the categorization of parts of speech. Authors of these categorizations have often noted the impossibility of giving a fully systematic account of the category of interjections due to its diversity. Such a viewpoint also reflects their focus on the grammar of written language.

The overview of the terminology used for naming interjections in the tradition of Slovene grammars shows various sources of borrowing, which resulted in the creation of different calque terms. These were based on two different source concepts, one taking into account the syntactic role and the other one the pragmatic role of interjections.

The first concept focuses on the independent syntactic position of the category of interjections. This line of borrowing was based on the Latin expression *interiectio* (*inter-* + *iacere* 'to throw in between'), which was used by Bohorič (*interiectio*), Metelko (*die Interjection*), and Kopitar (*die Interjection*). As a German calque it was also used by Gutsman (*das Zwischenwort*), and the Slovene calque was created by Pohlin (*vmes postavljena beseda* 'a word set in between'). Zagajšek turned the Slovene calque into one word (*v'mesbeseda*). A more elegant Slovene term based on the calque from Latin was created by Vodnik (*medmet*) in analogy with other Slavic languages. This term was later used by Muršec, Malavašič, Majar, Janežič, Levstik, and all of the 20th-century grammars. The term *medmet* is still used today as part of established terminology used in Slovene grammars, although, as already pointed out by Levstik, it is a calque. It continues to be used in the absence of a better alternative.

The second line of terminology is based on the pragmatic role of interjections as words expressing feelings. Kopitar used the German term *der Empfindungs Ausdruck*, and the similar term *das Empfindungswort* was later used by Šmigoc, Metelko, Navratil, and Levstik. The structure of the German compound combines the meanings of the words 'feeling' (*die Empfindung*) and 'word' (*das Wort*), resulting in the meaning 'a word which expresses feelings, emotions'. This concept also has its source in the description of interjections in Latin grammars, where they were defined as expressions of emotional or mental states. This group also includes the term *klicavka* ('calling word'), used by Slomšek, which was based on the Latin word *exclamare* ('to exclaim, call'). The term, however, never became established in the terminology of Slovene grammars as it was only used in a manual.

The development of terminology also reflects the content of the grammatical definitions of interjections in Slovene grammars. Interjections have been a consistent part of Slovene grammatical tradition and they have been included as a part of speech in almost all Slovene grammars. These, however, have consistently treated them as the last part of speech and rather superficially. The only grammar that did not treat interjections as a separate part of speech was Miklošič's comparative grammar.

Syntactic independence of interjections has been highlighted in the majority of Slovene grammars. The authors have also consistently noted the formal characteristics of interjections, e.g., their brevity due to the fact that they often express just a

sound or a voice, their inconsistent spelling due to the impossibility to express their prosodic characteristics adequately.

In their definition of interjections as expressions of feelings and mental states, grammars from antiquity brought attention to the wide range of emotional states expressed by interjections. Dajnko and Metelko were the first to mention onomatopoeic interjections as a separate subcategory, following the example of Dobrovský.

The inconsistencies in the categorization of parts of speech like verbs, particles, adverbs, and interjections have also resulted in many cases where the boundaries between primary interjections and other parts of speech which can assume the role of interjections have been blurred.

Grammarians have also highlighted the fact that interjections condense the expression because just one interjection can say more than a combination of many other words.

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco [Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2014_1_02.pdf | DOST. 28/09/21 12.15